

“Positionele Vertigo na een duikongeval”

Paul VANDER EECKEN

Algemeen Ziekenhuis

Sint-Lucas

GENT – Belgium

+ 32 (0) 9 224 65 40-41

paul.vandereecken@azstlucas.be

Casus 1 :

- ▶ Vrouw, 24 jaar, gekende atopie DPT
- ▶ Egypte: krachtig klaren met vertigo
- ▶ Komt op raadpleging 3 weken na voorval met aanslepende positionele vertigo in linker zijlig.
- ▶ Routine KNO : gb
- ▶ Positietesten: nystagmus in linker zijlig
- ▶ DD: BPPV (Benigne Paroxysmale Positionele Vertigo) na IEBT
- ▶ R/ Bevrijdingsmaneuver type Epley rechts
- ▶ 10 dagen later idem,
- ▶ bij controle klachtenvrij met hooguit ijl hoofd

Casus 2 :

- ▶ Man, 58 jaar, geen bijzonderheden
- ▶ Oosterschelde: moeilijk klaren met nadien gehoorsdaling
- ▶ Routine KNO : retro-tympanaal vocht
- ▶ Positietesten en VNG: geen nystagmus

DD1: middenoor squeeze

Na 10 dagen recuperatie gehoor, wel ontwikkelen van een positionele vertigo.

DD2: posttraumatische BPPV op beperkt IEBT (bloeding ?)

- ▶ R/ Bevrijdingsmaneuver type Epley rechts
- ▶ 10 dagen later idem,
- ▶ bij controle klachtenvrij.

Casus 3, Casus 4 ...

...

Oorzaak

- ▶ <50 jaar: trauma capitis ...
- ▶ >50 jaar: degeneratie van het vestibulair systeem of van het binnenoor

- ▶ 50% van de gevallen: idiopathisch
- ▶ Labyrinthitis, vertebrobasilaire ischemie, postoperatief

Quid ?

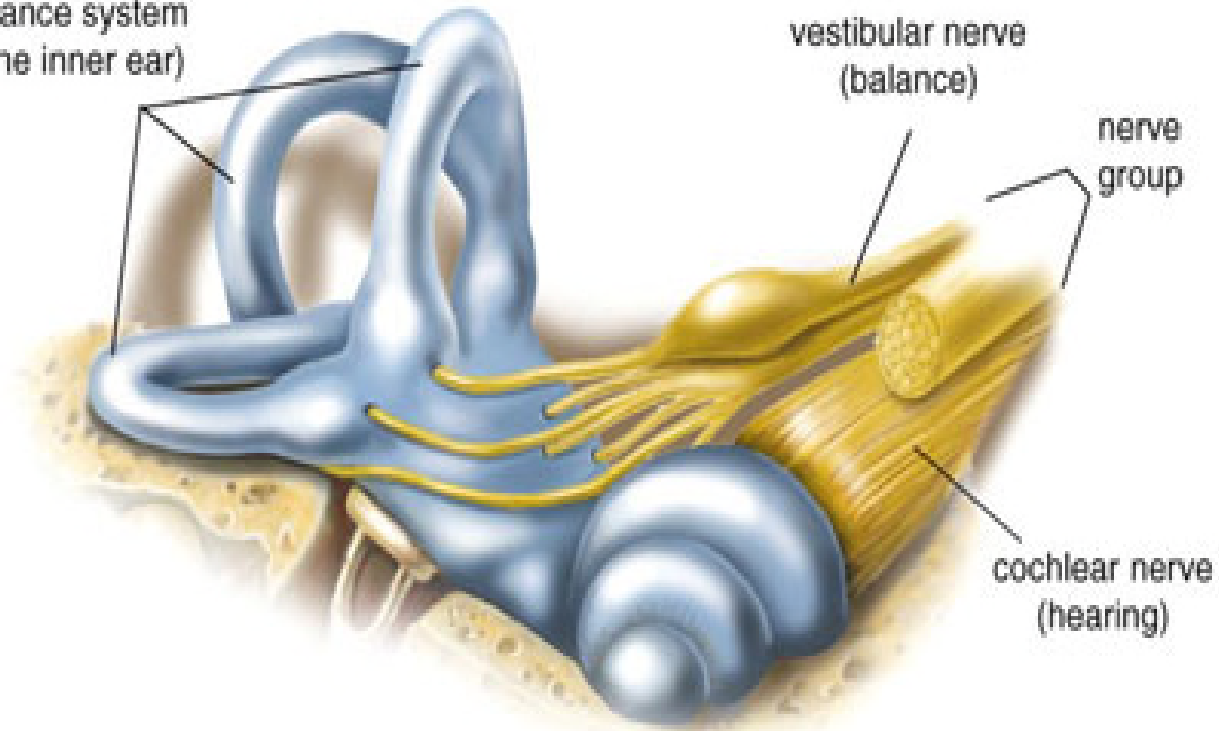
- ▶ Alvorens uitgebreide behandelingen zowel medicamenteus als HBO2 op te starten of patiënt WO te verklaren ... is inzicht in wat een BPPV is belangrijk !
- ▶ Een BPPV is immers vrij eenvoudig te behandelen.

Overzicht

- ▶ Anatomie en fysiologie SCK
- ▶ BPPV
  - Indeling
  - Voorkomen
  - Verklarende theorieën
  - Bespreking verschillende vormen
    - Symptomen
    - Provocatiemanoeuvres
    - Bevrijdingsmanoeuvres
- ▶ Opvolging patiënt

Anatomie en fysiologie vestibulair systeem

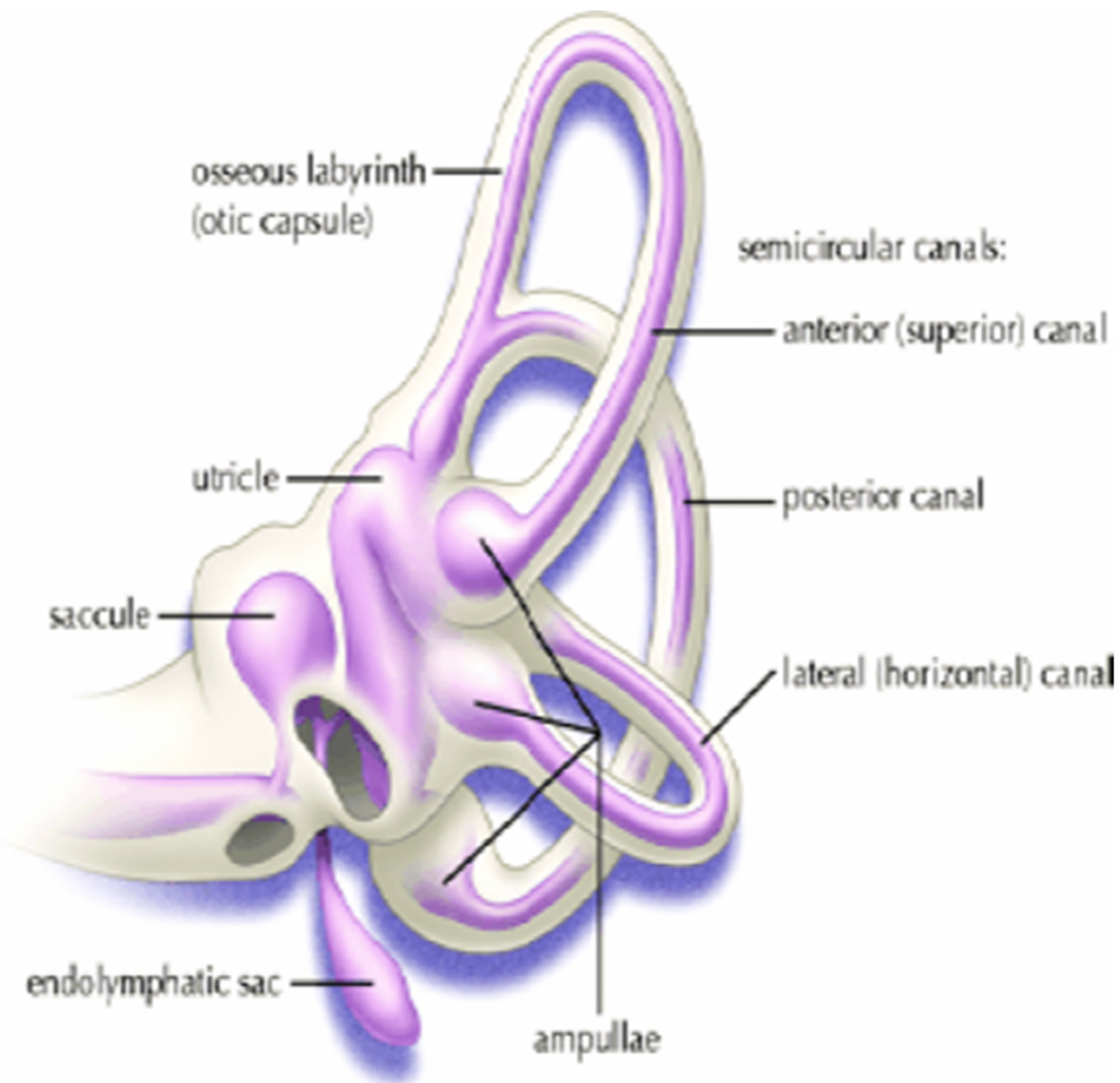
semicircular
canals
(balance system
of the inner ear)

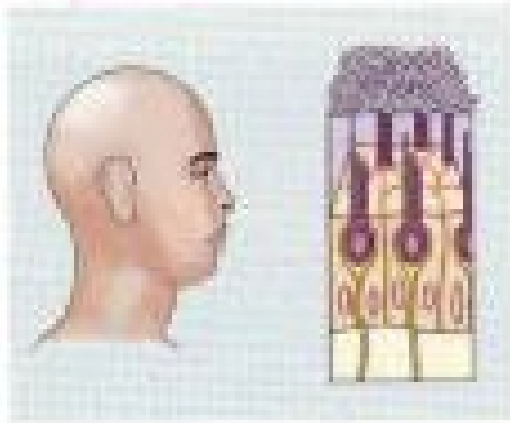
Vestibulair systeem

- ✓ 3 SCK: draaiversnelling,
- ✓ Utriculus en Sacculus: lineaire versnelling
- ✓ Beenderig labyrinth (perilymfe) en vliezig labyrinth (endolymfe)
- ✓ Ampulla met crista ampullaris en sensorische HC
- ✓ Ingebed in cupula (gelatineuze massa)

Fysiologie Utriculus en Sacculus

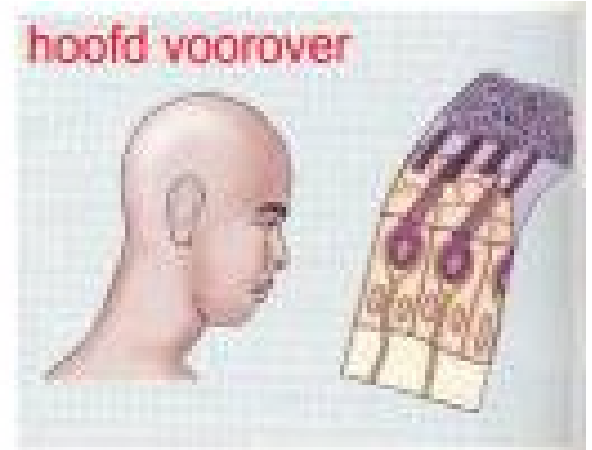
rechttop

hoofd achterover

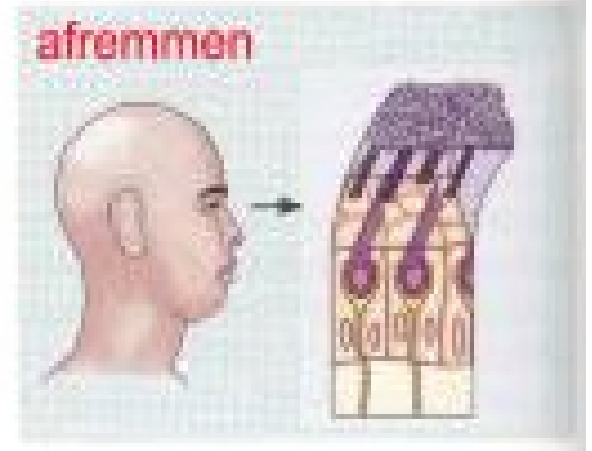
hoofd voorover

versnellen

afremmen

Fysiologie SCK

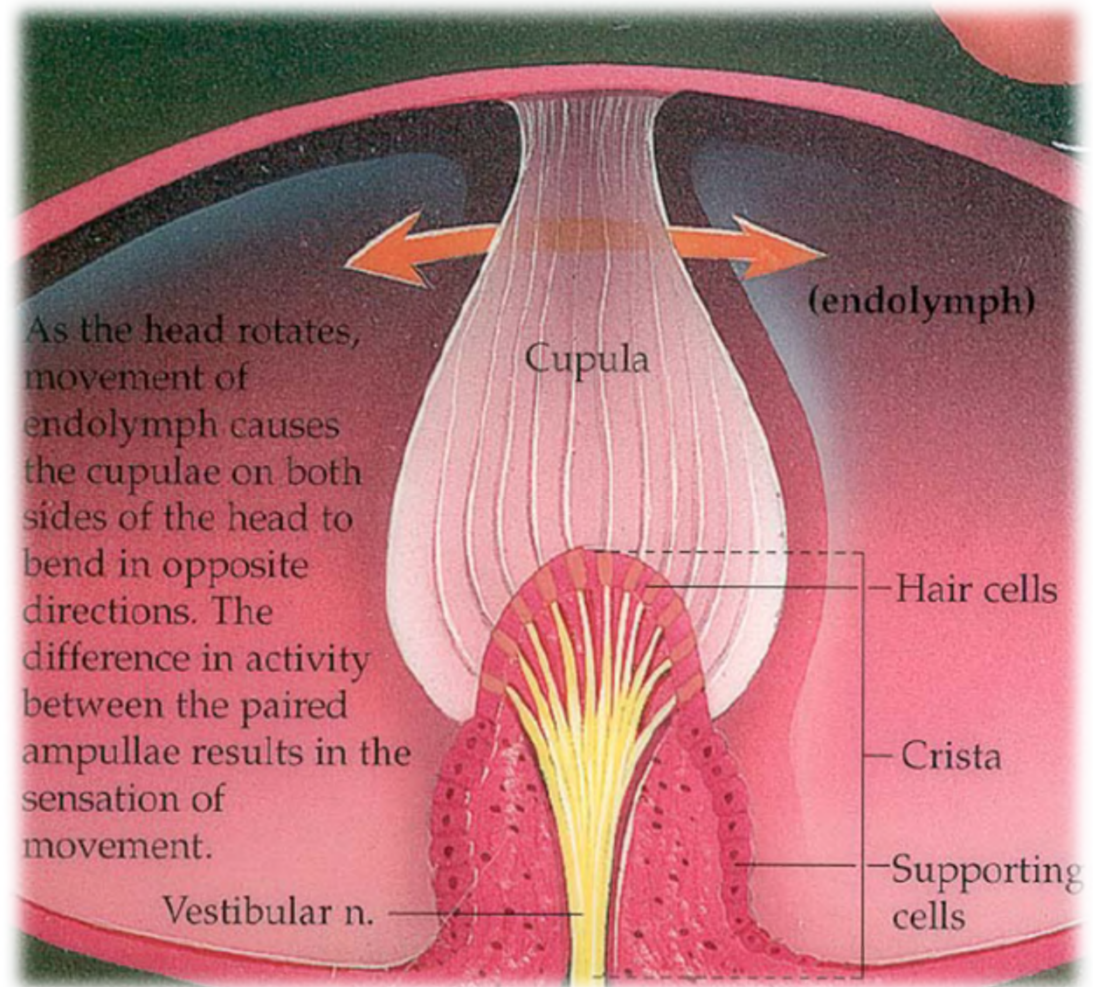
Endolymfestroming

afbuiging
van de cupula

prikkeling van de
vestibulaire zenuw

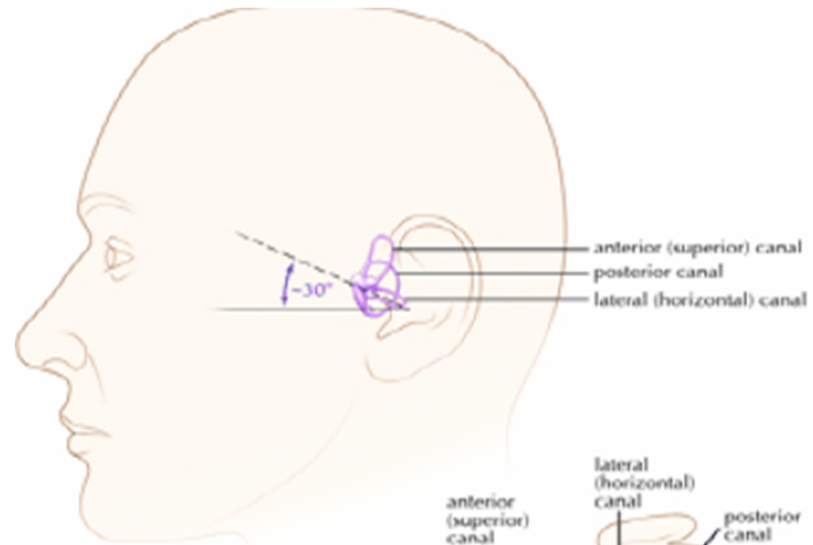
Koppeling SCK –Oogspieren

- ▶ SCK → vestibulaire kernen → motorische kernen van craniale zenuwen III, IV en VI → extra-oculaire oogspieren
  - Musculus Rectus Medialis, Lateralis, Superior en Inferior en de Musculus Obliquus Superior en Inferior)
- ▶ Informatie vestibulaire systeem, visueel en proprioceptief systeem wordt verwerkt thv de hersenstam met als doel een stabiele blik en stabiele houding
- ▶ Onderzoek:
  - Vestibulo-oculaire reflexen (nystagmus)
  - Vestibulo-spinale reflexen (deviatieproeven)

Oriëntatie kanalen

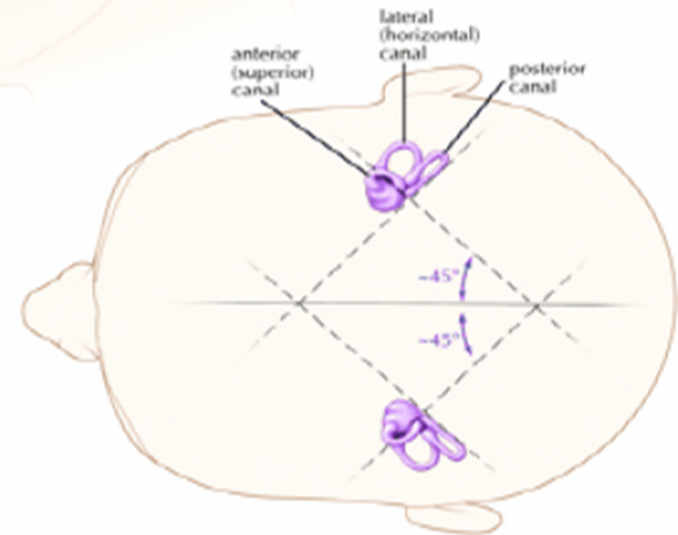
Horizontale kanalen

*liggen 30° boven
horizontaal vlak*

Verticale kanalen

*maken een hoek van 45° tov
het verticale vlak*

Samenwerking kanalen

✓ HSK Links en
HSCK Rechts

✓ PSCK Links en
ASCK Rechts

✓ ASCK Links en
PSCK Rechts

Benigne Paroxysmale Positionerings Vertigo (BPPV)

- ▶ Plots optredende, **kortdurende** aanvallen van **vertigo** (+ nystagmus), uitgelokt door bepaalde posities of positieveranderingen in het vlak van één van de SCK
  - Draaien in bed van één zij op de andere, naar boven of beneden kijken, rechtekomen
  - Geen geassocieerde gehoorsklachten (kan wel voorkomen met andere binnenooraandoeningen zoals bv. Ziekte van Menière)

Voorkomen

- ▶ 15 tot 40 % van alle vestibulaire klachten
  - ▶ Vrouwen > mannen
  - ▶ PSC– BPPV: 80%
HSC–BPPV: 15 tot 20%
ASC–BPPV: 1%
-

Oorzaak

- ▶ <50 jaar: trauma capitis ...
  - ▶ >50 jaar: degeneratie van het vestibulair systeem of van het binnenoor

  - ▶ 50% van de gevallen: idiopathisch
  - ▶ Labyrinthitis, vertebrobasilaire ischemie, postoperatief
-

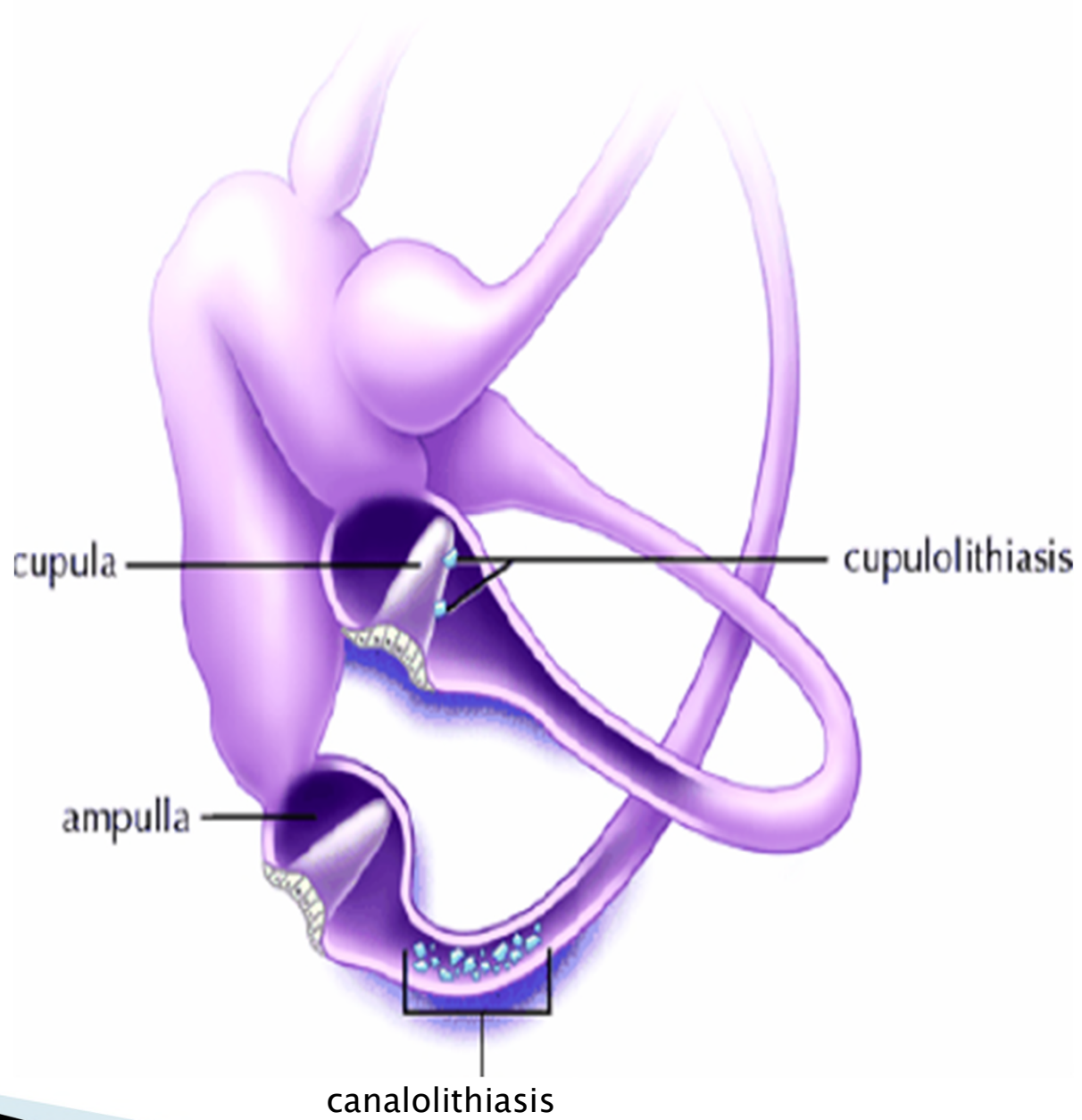
Verklarende theorieën

▶ Canalolithiasis

- **Otolieten** uit de utriculus drijven **in de endolymfe** van één van de SCK
- Bij een **hoofdbeweging** die de oriëntatie van een SCK verandert tov de zwaartekracht brengen **otolieten de endolymfe (en cupula) in beweging** en wordt er een draaibeweging geregistreerd

▶ Cupulolithiasis

- Otolieten **zetten zich vast op de cupula** van één van de SCK waardoor de specifieke zwaartekracht van de cupula verandert
- Cupula is gevoeliger voor zwaartekrachtveranderingen bij hoofdbewegingen → foutieve sensatie van rotatie
- Triggert een **aangehouden nystagmus** + vertigo omdat de cupula afgebogen blijft terwijl de hoofdpositie wordt aangehouden

Posterieure kanaal BPPV

- ▶ Uitgelokt door te gaan liggen of recht te staan, keren in bed, omhoog en omlaag kijken
- ▶ Geprovoceerd door **ipsilateraal Hallpike maneuver**
- ▶ Latentie van 3 tot 10s, omgekeerd evenredig met snelheid maneuver
- ▶ Hevige vertigo met nausea
- ▶ Nystagmus en vertigo **snel uitputbaar**
- ▶ **Adaptatie** bij herhaling maneuver

- ▶ Nystagmus is kort, hevig en paroxysmaal en duurt 10 tot 30s
- ▶ Ampullofugale endolymfestroom in het PSCK van het onderliggende oor
- ▶ Geotrope torsionele upbeating nystagmus
  - Antihorair (HP Re), Horair (HP Li)
- ▶ Bij repositie omkering van de nystagmus of een verticale downbeating nystagmus
- ▶ Canalolithiasis
- ▶ Frequentste vorm aangezien PSCK laagst gelegen is

Hallpike manoeuvre

▶ Bifasische test

◦ Fase 1

- Hoofd draaien over hoek van 45° naar ipsilaterale zijde ifv optimaal werkingsvlak SCK
- Zwaaibeweging naar achteren vanuit zit

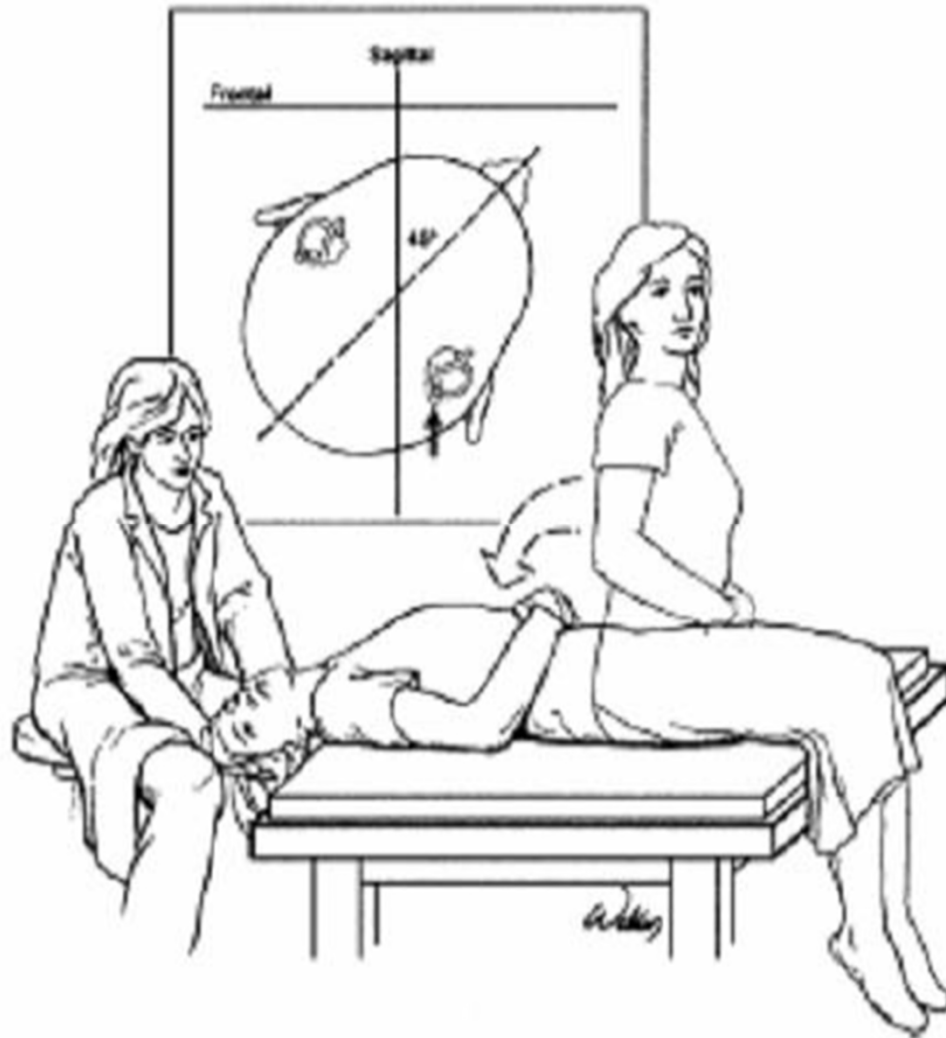
◦ Fase 2

- Hoofd in head hanging positie

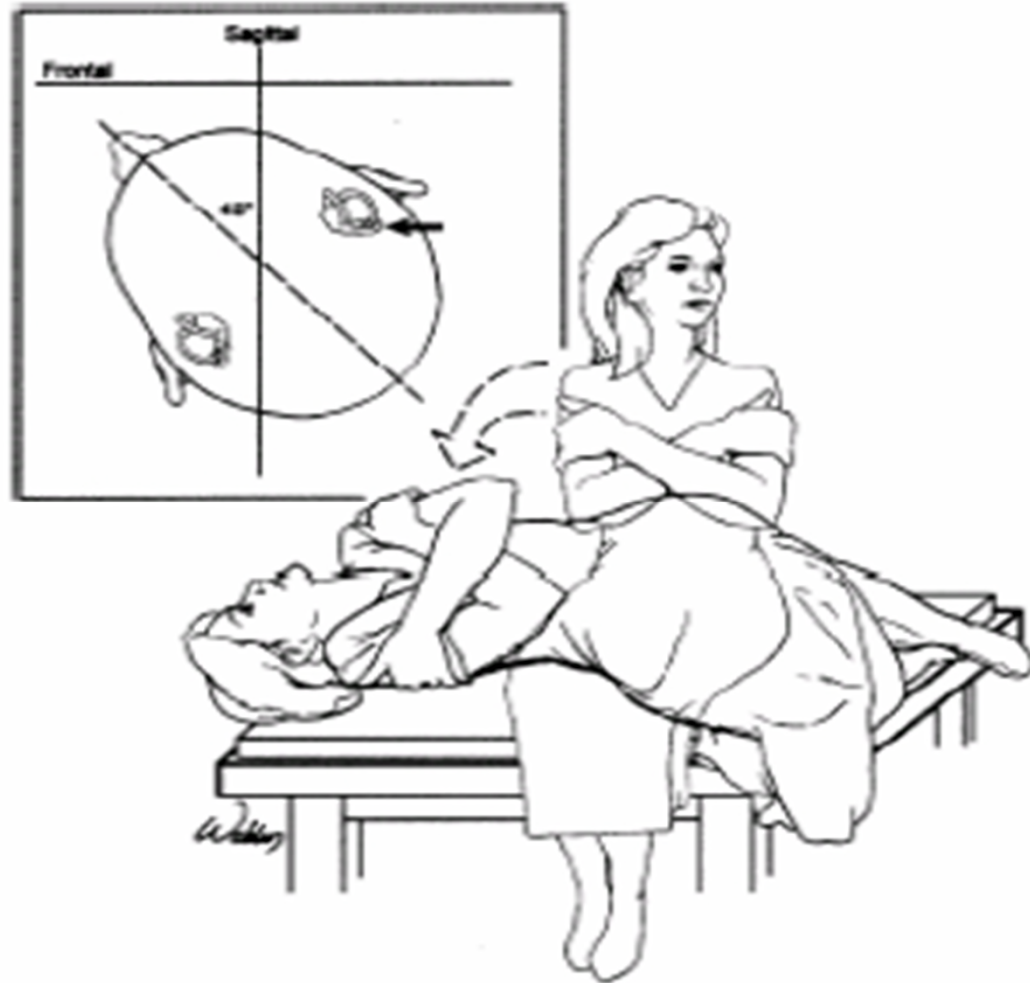
▶ Alternatieve uitvoering

- Zijwaartse zwaaibeweging na draaien hoofd over 45° naar contralaterale zijde

Hallpike achterwaarts

Hallpike zijwaarts

Opmerking Hallpike

- ▶ Aangezien het **eerste positionerings–maneuver de sterkste aanval van vertigo en nystagmus** vertoont, eerst Hallpike uitvoeren aan de kant die vermoedelijk de oorzaak is van de posterieure kanaal BPPV. Bovendien dooft de nystagmus uit bij herhaaldelijk uitvoeren van de HP
- ▶ Nystagmus (+vertigo) meestal **unilateraal...** soms bilateraal
  - Beide posterieure kanalen aangetast
  - Kant met hevigste symptomen wordt eerst behandeld

Behandeling PSC – BPPV

- ▶ Self-limiting
  - Zonder behandeling verdwijnen de klachten in 70–80% van de gevallen na enkele weken tot maanden (habituatie en compensatie)
- ▶ Medicamenteuze therapie
  - Geen invloed op onderliggende oorzaak
- ▶ Bevrijdingsmaneuvers
  - Epley en Semont

▶ Epley maneuver

- HP achterwaarts naar aangetaste kant
- Hoofd 90° naar gezonde kant
- Hoofd 90° doordraaien tot zijlig op gezonde kant
- Met hoofd naar beneden gericht rechtekomen

▶ Semont maneuver

- HP zijwaarts naar aangetaste kant
  - 180° zwaaibeweging naar de gezonde kant
  - Met hoofd naar beneden gericht rechtekomen
-

Epley maneuver

✓Achterwaarts:

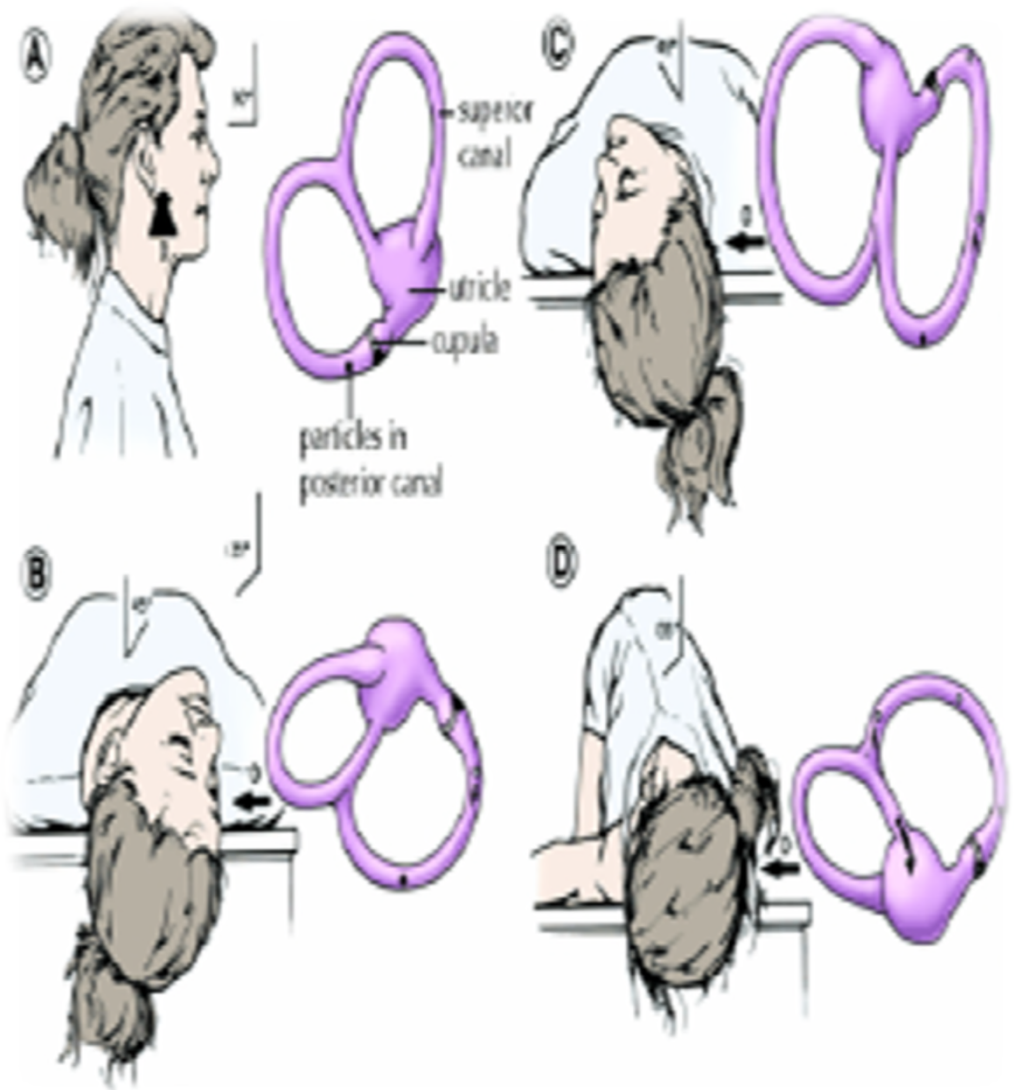
debris gaat naar beneden
En lokt BPPV aanval uit

✓ 90° naar gezonde kant:

verdere ampullofugale
beweging van het debris
waarbij ageotrope
nystagmus naar
bovenliggende slechte oor
te zien is

✓Rechtzitten:

debris komt in utriculaire
caviteit terecht

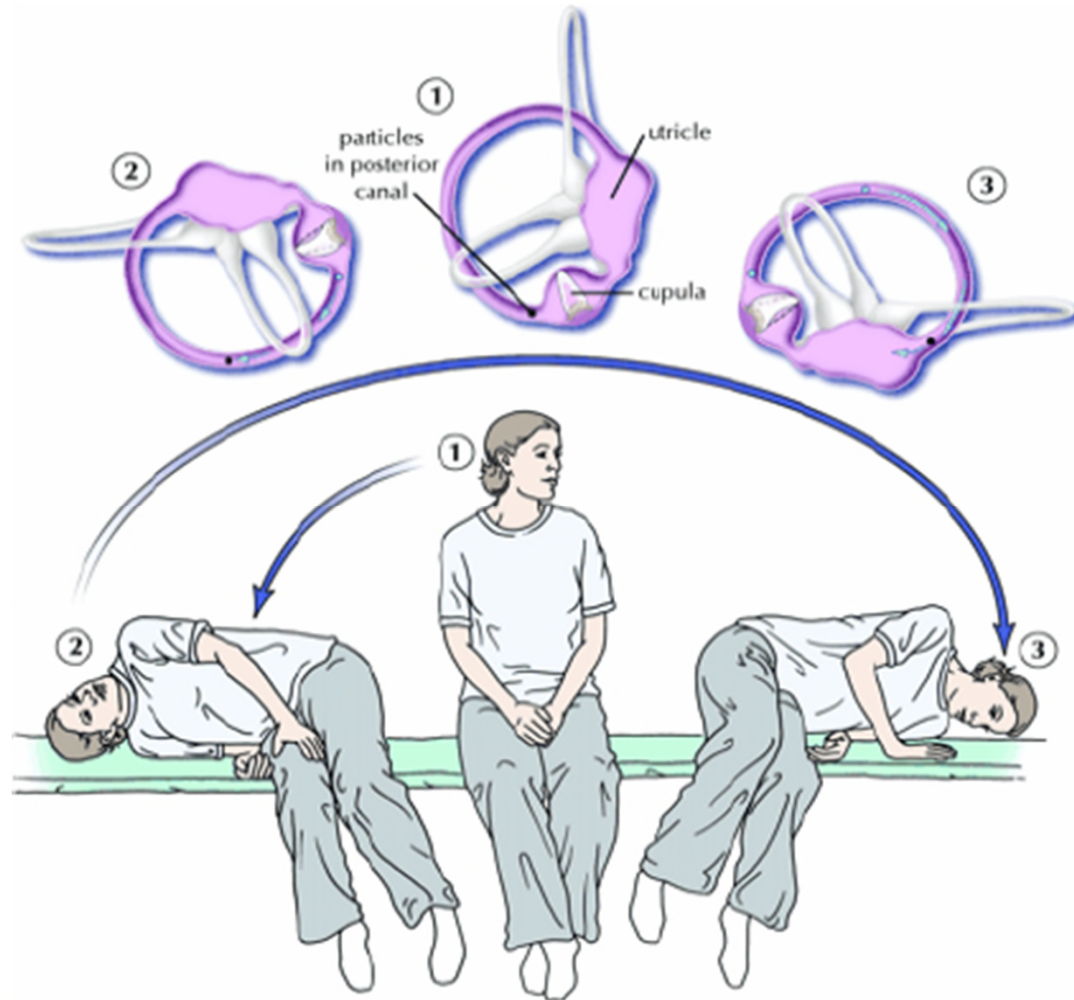

Semont

Semont

Epley – Semont

- ▶ Epley: debris geraakt verder, dus dichterbij de uitgang van het SCK en dichterbij de utriculus
- ▶ Semont: beweging gaat sneller dus meer kans dat debris los komt en wordt meegevoerd
- ▶ Beide manoeuvres hebben wel dezelfde slaagkans
- ▶ Mogelijke gevolgen
  - Debris komt niet in de utriculus terecht maar wel in het horizontale of anterieure SCK en geeft opnieuw klachten

Horizontale kanaal BPPV

- ▶ Kunnen **spontaan** voorkomen of het **gevolg** zijn van een **Epley**, **Semont** of van de **Brandt–Daroff** oefeningen
- ▶ Bij draaien in bed naar linker of rechter kant
- ▶ Calorisch onderzoek toont dikwijls **hypofunctie** aan de aangetaste kant

- ▶ **Geprovoceerd door positietests**
  - Decubitus Dorsalis Sinister en Dexter
  - Decubitus Lateralis Sinister en Dexter

- ▶ **Twee soorten**
  - Geotrope paroxysmale nystagmus
  - Ageotrope niet-paroxysmale nystagmus

Positietesten (positionele)

Geotrope, paroxysmale nystagmus

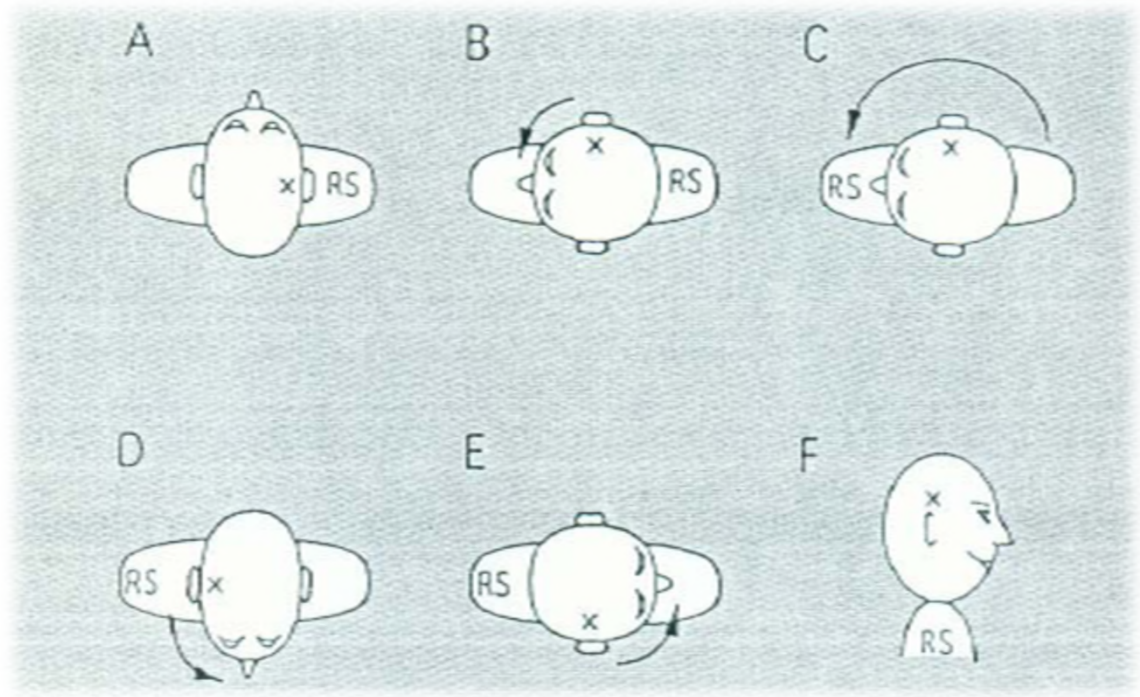
- Nystagmus naar onderliggende aangetaste oor:
geotrope horizontale nystagmus
- Nystagmus steeds **bilateraal**, nochtans slechts één zijde aangetast
  - Zijde waarnaar de nystagmus hevigst slaat
  - Zijde waar mogelijks inversie van de nystagmus optreedt
- Vertigo kan **30 tot 60s** duren
- Latentie is kort of zelfs afwezig
- **Geen adaptatie** bij herhaling maneuver
- Debris in posterieur deel van HSKK
- Canalolithiasis

Bevrijdingsmaneuvers

- ▶ **Lempert**
  - Vanuit ruglig 3 hoofdrotaties van 90° naar gezonde kant
- ▶ **Gufoni**
  - Vanuit zit zijdelings naar gezonde kant laten vallen
  - Hoofd 45° naar beneden draaien
  - Rechtkomen met hoofd naar beneden
- ▶ **Vannuchi**
  - Prolonged position on the healthy side

Lempert

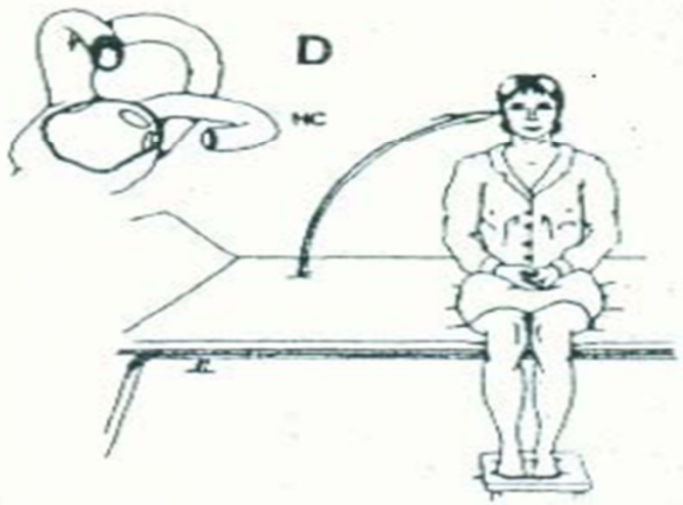
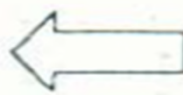
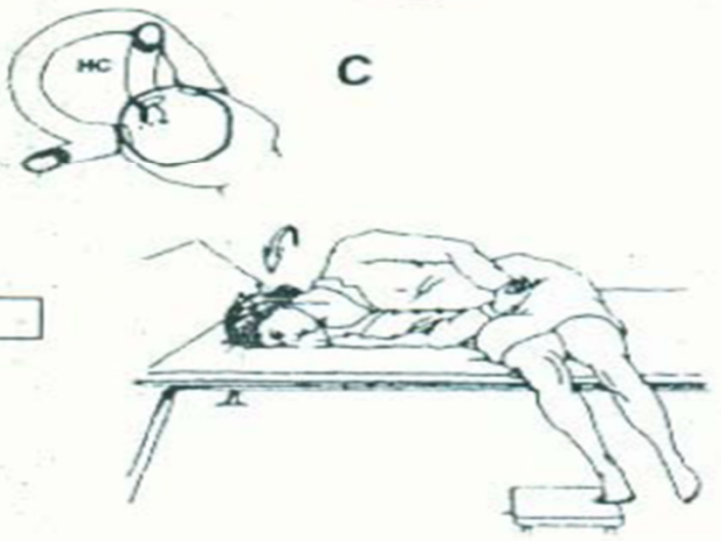
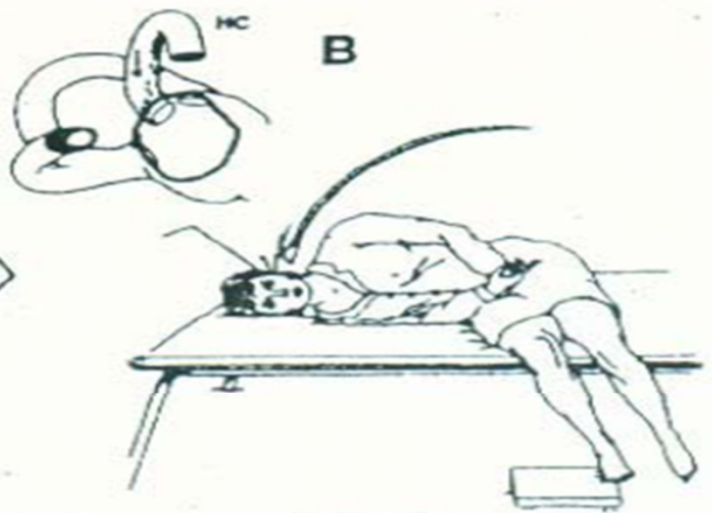
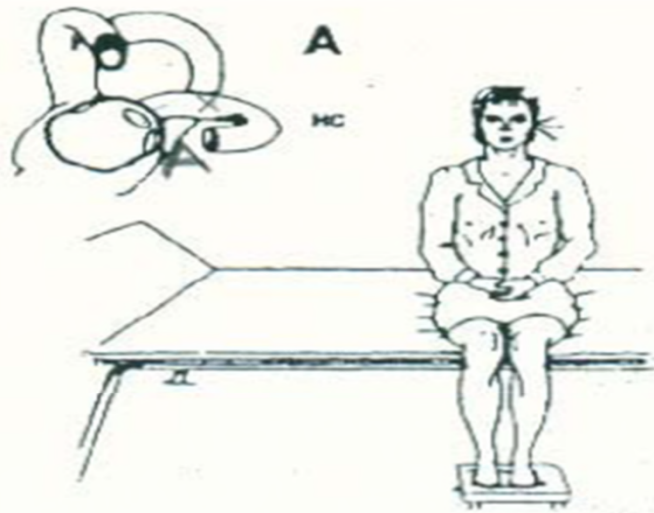
- ▶ Door de patiënt een aantal keer te draaien naar de niet-pathologische kant, verschuiven de otolieten ampullofugaal en migreren ze langs de niet-ampullaire zijde van het HSKK terug naar de utriculus

Gufoni

- ▶ Zijdelings naar gezonde kant: horizontaal kanaal van aangetaste oor komt in verticaal vlak te liggen, en het debris beweegt door decelleratie en zwaartekracht naar het niet-ampullaire deel van het HSKK
- ▶ Hierdoor ontstaat een AF EL stroom met een inhibitoire deflectie van de cupula, waardoor een geotrope, horizontale nystagmus te zien is
- ▶ 45° naar beneden: AF migratie van debris naar de utriculus

Ageotrope, niet-paroxysmale nystagmus

- ▶ Nystagmus naar bovenliggende aangetaste oor: ageotrope horizontale nystagmus
- ▶ Nystagmus bilateraal, opnieuw slechts één zijde aangetast → zijde waarnaar de nystagmus hevigst slaat
- ▶ Vertigo > 60s en soms even lang als uitlokkende positie (persistent)
- ▶ Geen latentie
- ▶ Cupulolithiasis
- ▶ Debris in anterior deel van HSCK

Bevrijdingsmaneuvers

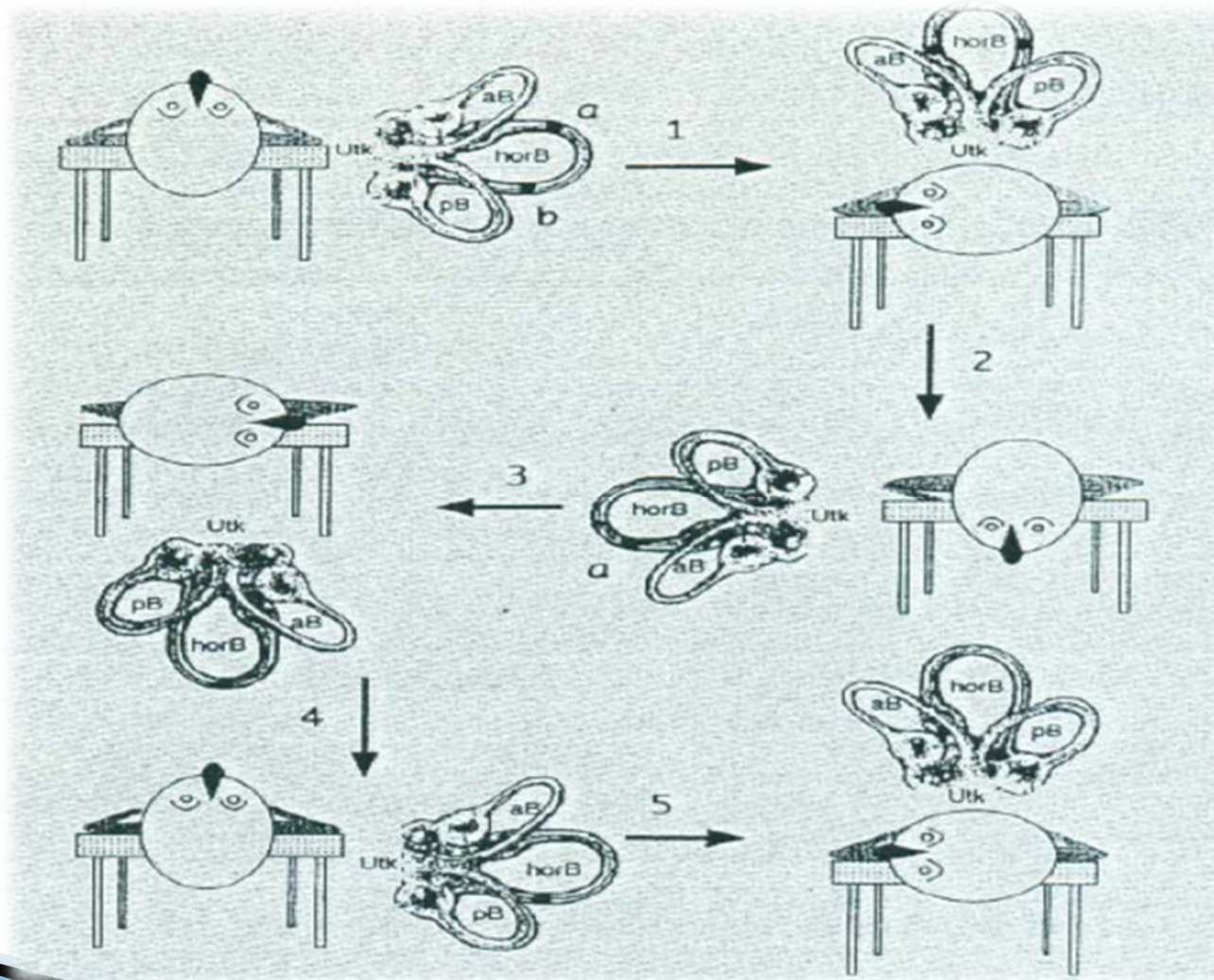
▶ Waespe

- Vanuit ruglig 5 hoofdrotaties van 90° naar de gezonde kant
- Verlenging van Lempert met 180°
- Eindpositie is hoofd 90° gedraaid naar gezonde kant

▶ Casani

- Vanuit zit zijdelings naar aangetaste kant laten vallen
- Hoofd 45° naar beneden draaien
- Rechtkomen met hoofd naar beneden

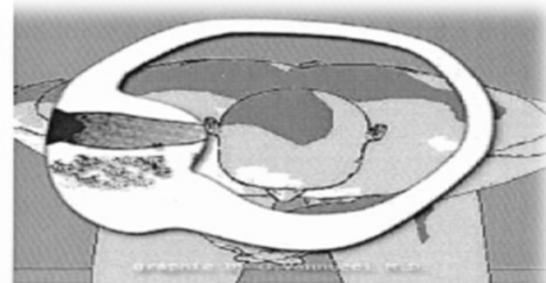
Waespe

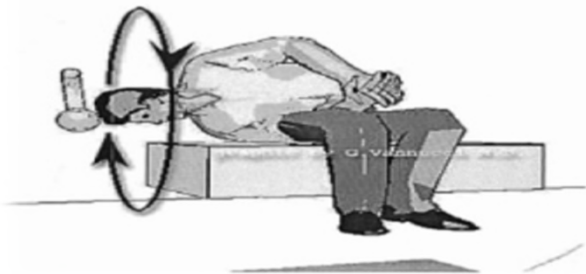
Casani

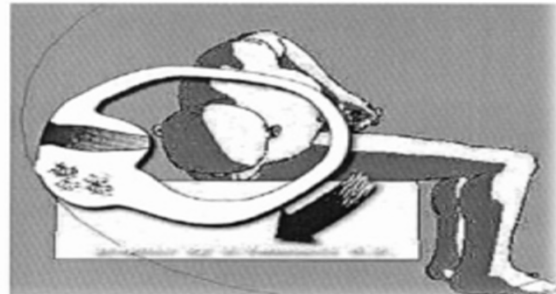
(A)

(B)

(C)

Differentiële diagnostiek H-BPPV

- ▶ PAN (positionele alcohol nystagmus)
  - PAN I
    - Kort na alcoholinname: geotrope nystagmus bij decubitus lateralis
    - Verdwijnt na 3 tot 4 uur
  - PAN II
    - Na nystagmusvrij interval van 1 tot 2 uur
    - Ageotrope nystagmus bij decubitus lateralis
    - Duurt minimum 24 uur

Anterieure kanaal BPPV

- ▶ Uitgelokt door Hallpike manoeuvre uit te voeren aan de tegengestelde kant van het te onderzoeken (aangetaste) oor
- ▶ Ageotrope torsionele downbeating nystagmus
  - Horair (HP Re) en antihorair (HP Li)
  - Bij rechtkomen upbeating nystagmus
- ▶ Geen geschikte bevrijdingsmanoeuvres
- ▶ Brandt–Daroff oefeningen

Oefeningen van Brandt-Daroff

- ▶ Vanuit zit zijwaarts op bed laten vallen steunend op het achterhoofd
- ▶ Steeds opnieuw terug naar zittende positie, zowel naar links als naar rechts vijf maal
- ▶ Elke positie 30s aanhouden

Differentiaaldiagnose BPPV

- ▶ Alcoholintoxicatie
  - ▶ Centraal positionele nystagmus
  - ▶ Cervicale vertigo of head-extension vertigo
  - ▶ Labyrinthitis en neuronitis vestibularis
  - ▶ Ziekte van Menière
  - ▶ Orthostatische hypotensie
  - ▶ Binnenoorconcusie
  - ▶ Vasculair loop syndroom
-

Opvolging patiënt

▶ Tips voor thuis

- Gedurende drietal dagen slapen met verhoogde hoofdsteen (P-BPPV)
- Eén week vermijden van bruske hoofdbewegingen (P-BPPV)
- Prolonged Positioning on the Healthy Side (H-BPPV)

▶ Controle na één week (afspraak of telefonisch contact opnemen)

- Klachtenvrij
- Nog steeds klachten
  - Geen verbetering → herhaling maneuver of andere variant, eventueel na head-shaking
  - Gedeeltelijk beter → herhaling maneuver
  - Bijkomende nieuwe klachten → controle andere SCK

Opvolging patiënt

- ▶ Habituatie-oefeningen van Brandt-Daroff
  - Indien meerdere bevrijdingsmaneuvers nodig
  - Bij patiënt met weinig lichaamsbeweging
  - Habituatie en preventie

Besluit

- ▶ Aanslepende vertigo na een IEBT moet steeds geïnvestigeerd worden als een BPPV tot het tegendeel bewezen is.
  - ▶ Een exploratie van het middenoor om een “mogelijk” fistel van het rond venster is niet de belangrijkste differentiaal diagnose !
-